

משיחות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יום ב' דחג השבועות וש"פ נשא, ה'תשל"א

יוצא לאור לש"פ נשא, ט' סיון, ה'תשע"ז

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושבע לבריאה

מוקדש

לחיזוק ההתקשרות לנשיאנו

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

בתפילה להשי"ת עד מתי!?

רצוננו לראות ולשמוע את מלכנו תיכף ומיד ממש!

נדפס על ידי

מנחם מענדל בן אסתר גאלדע

חי' מושקא בת חוה

חנה בת חי' מושקא

לוי בן חי' מושקא

ב

בי"ה, כ"ה אייר תשי"ט
ברוקלין

הרה"ג ווי"ח אי"א נוי"נ צנמ"ס וכו'
מוה' יעקב שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום הבהיר ל"ג בעומר הילולא דרשב"י, ות"ח על הבשו"ט מהטבת מצב בריאותו, ויהי רצון שבקרוב יבשר טוב גם מההו"ל של חלק השני של הסידור בציון המקורות מתאים להמשך במה שנדבר בשיחתנו מגודל תועלת הענין.

ולהעיר מביאור רבנו הזקן בספרו תניא קדישא בקונטרס אחרון דברי האריז"ל דבזמן הזה עיקר הבירור הוא ע"י התפלה דוקא, ועיין ג"כ שם אגה"ק סי' ט': ולא אמרו רז"ל ת"ת שקול וכו' אלא בימיהם משא"כ בעקבתא דמשיחא וכו', וידועים דברי רש"י (שבת קכ"ז ב') דתפלה היא בקו גמ"ח וכמ"ש גומל נפשו איש חסד.

בכבוד ובברכה לבשו"ט בכל האמור.

ב

מוה' יעקב: ורדיגר, ת"א. מחבר ומו"ל הסידור "צלוחא דאברהם" (ח"א-ב — תל אביב, תשט"ז-תשכ"ב), ועוד. אגרות נוספות אליו — לעיל אגרת הקודמת, ובהנמקן בהערות שם. בציון המקורות מתאים.. מגודל תועלת הענין: ראה גם אגרת אליו — אג"ק חט"ז אגרת רי"מ (ושם — בשולי' — הערות רבינו על ח"א מסידור הנ"ל). בספרו תניא קדישא בקונטרס אחרון: ד"ה להבין מ"ש בפע"ח (קנה, א ואילך). אמרו רז"ל ת"ת שקול וכו': ראה שבת קכז, סע"א. וש"נ. וכמ"ש גומל נפשו איש חסד: משלי יא, יז.

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ נשא, ט' סיון, הבעל"ט — הננו מוציאים לאור חלק משיחות יום ב' דחג השבועות וש"פ נשא ה'תשל"א, הנחה בלתי מוגה (ביאור בפרש"י במגילת רוח).

*

בתור הוספה — מכתבים (תדפיס מכרכי אגרות-קודש שמכניסם עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

יום ג' פ' נשא, ערב חה"ש, ה'תשע"ז,
ברוקלין, נ"י.

©

Published and Copyright 2017 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5777 • 2017

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס

The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

הוספה

בי"ה, כ"ד תמוז ה'תשי"ב
ברוקלין, נ.י.

הרה"ג והרה"ח וו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ
בעל מרץ וכו' מוהר"ר יעקב שי' ווערדיגער

שלום וברכה!

במענה על הודעתו אשר הטילו על שכמו להיות שד"ר לטובת הישיבה
"שפת אמת" אשר בירושלים עיה"ק ת"ו ונתעורר למלא שליחותו בחפץ לב
ובמסירות,

הנה יישר חילו לאורייתא להיות מן העושים ומעשים בקיום מוסד של
תלמוד תורה ביראת שמים, המחנך ומגדל אברכים בישראל ברוח ישראל סבא,
אשר אין לשער גודל הענין ובפרט בזמננו זה.

כבר אמורה ברכתה לתמכין דאורייתא, אשר עץ חיים היא למחזיקים
בה ותומכ"י מאושר*, להתברך כל אחד בהמצטרך לו בבני חיי ומזוני.

בברכה לבריאות הנכונה ולהמצטרך לכת"ר בגשמיות וברוחניות.

(* יעוין זח"ג נג, ב.)

מוהר"ר יעקב שי' ווערדיגער: אגרות נוספות אליו — אג"ק חי"ח אגרת ז'כד, ובהנסמן
בהערות שם. לקמן אגרת הבאה.

מן העושים ומעשים: ע"פ ב"ב ט, א.

עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכ"י מאושר: משלי ג, יח.

בס"ד. משיחות יום ב' דחג השבועות וש"פ נשא, ה'תשל"א.

בלתי מוגה

א. כיון ש"נוהגין לקרות מגילת רות בשבועות"¹, הנה כשם שנהוג
בעת ההתוועדות לבאר פירוש רש"י בפרשת השבוע, נתעכב על פירוש
רש"י במגילת רות (שיש ללמוד ממנו הוראות בענין שהזמן גרמא):

על הפסוק² "ותאמר רות (לנעמי) אל תפגעי בי לעזבך לשוב
מאחריך כי אל אשר תלכי אלך ובאשר תליני אלין עמך עמי ואלקיך אלקי
באשר תמותי אמות ושם אקבר" — מפרש רש"י: "כי אל אשר תלכי
אלך, מכאן אמרו רבותינו ז"ל³, גר שבא להתגייר מודיעין לו מקצת
עונשים, שאם בא לחזור בו יחזור, שמתוך דברי' של רות, אתה למד
שאמרה לה נעמי, אסור לנו לצאת חוץ לתחום בשבת, אמרה לה: באשר
תלכי אלך. אסור לנו להתייחד נקבה עם זכר שאינו אישה, אמרה לה:
באשר תליני אלין. עמינו מובדלים משאר עמים בתרי"ג מצוות — עמך
עמי. אסור לנו עבודת כוכבים — אלקיך אלקי. ארבע מיתות נמסרו לבית
דין — באשר תמותי אמות. שני קברים נמסרו לבית דין אחד לנסקלין
ונשרפין ואחד לנהרגין ונחנקין, אמרה לה: ושם אקבר".

ובכן:

מקור הדברים הוא במסכת יבמות⁴: "אמרה לה אסיר לך תחום
שבת — באשר תלכי אלך. אסיר לך יחוד — באשר תליני אלין. מפקדינן
שש מאות וי"ג מצות — עמך עמי. אסיר לך עבודת כוכבים — ואלקיך
אלקי. ארבע מיתות נמסרו לב"ד — באשר תמותי אמות. ב' קברים
נמסרו לב"ד — ושם אקבר".

אבל, רש"י מביא זאת בפירושו ע"ד הפשט, ובלשונו: "אני אומר
יתיישב המקרא על פשוטו .. והדרשה תדרש, שנאמר: הלא כה דברי
כאש נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע", והיינו, שדברי הגמרא יכולים להיות

(1) שו"ע אדה"ז או"ח סתצ"ד סי"ג. וש"נ.
ולעזיר ממסכת סופרים (פי"ד הי"ח): "רות
— במוצאי יו"ט ראשון של עצרת כו"
(וראה המועדים בהלכה (לרש"י זוין) ע'
שכו).

(2) א, טז"ז.
(3) יבמות מז, ב. וראה גם רות רבה פ"ב,
כב [טז].
(4) וראו ו, ט (בסופו).
(5) ירמי' כג, כט.

ע"ד הדרש' וכו' — כל שאר אופני לימוד התורה, מלבד דרך הפשט, שזהו אופן הלימוד של פירוש רש"י, ש"לא באתי אלא לפשוטו של מקרא", ל"בן חמש שנים למקרא", שעדיין לא למד גמרא, ועאכו"כ שלא למד רזין דרזין כו' (ורק לאחרי הלימוד ע"ד הפשט, יש מפרשים (כמו ר' אליהו מזרחי) שמוצאים בפרש"י גם ענינים ע"ד ההלכה, ועד לענינים ע"ד הרמז, כמ"ש השל"ה שבפירושו רש"י יש ענינים מופלאים). ולכאורה, מהו ההכרח לפרש כל פרטי הענינים הנ"ל, בה בשעה שאין קושי כלל בפסוק זה שתוכנו מובן בפשטות, שרות אמרה לנעמי שלא תבקש ממנה לעזבה ולשוב מאחרי, כפי שערפה שבה "אל עמה ואל אלקי"י¹⁰, כיון שהיא נחושה בדעתה ללכת אתה, ובניגוד לערפה — אומרת רות: "עמך עמי ואלקיך אלקי", ולא רק באופן עראי, אלא באופן קבוע — "באשר תליני אליך וגו'".

ב. ובפרטיות יותר:

א) "אמרה לה נעמי, אסור לנו לצאת חוץ לתחום בשבת, (ועל זה) אמרה לה (רות) באשר תלכי אלך":

נוסף על השקו"ט במפרשים¹¹ שאיסור תחומין הוא רק מדרבנן נוכפי שפירש רש"י על הפסוק¹² "אל יצא איש ממקומו", "אלו אלפים אמה של תחום שבת, (ומסיף) ולא במפורש, שאין תחומין אלא מדברי סופרים", ולכן מבארים שהכוונה כאן היא לשיעור תחום של תורה שהוא י"ב מיל¹³ — הנה השאלה העיקרית היא: שבת — מאן דכר שמ"י?! מהו ההכרח בפשוטו של מקרא ש"באשר תלכי אלך" קאי על איסור שבת?

וגם: מהו הטעם שהדבר הראשון שאמרה לה נעמי הוא ש"אסור לנו לצאת חוץ לתחום בשבת" — עוד לפני שאמרה ש"אסור לנו עבודת כוכבים"; אפילו בעשה"ד שנזכר הציווי דשבת (לאחרי ע"ז), לא נזכר תחום שבת?!

(6) ועד שמצינו שדורשים מאות אחת פרק שלם (ראה לקו"ת דרושי שמע"צ פח, רע"א. (11) שפ"ח כאן. וראה ח"י מהר"ץ חיות ברכה צה, ד).
 (7) פרש"י בראשית ג, ח.
 (8) אבות ספ"ה.
 (9) במס' שבועות שלו — קפא, א. וש"נ.
 (10) רות שם, טו.
 (11) שפ"ח כאן. וראה ח"י מהר"ץ חיות ברכה צה, ד).
 (12) בשלח טז, כט.
 (13) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסצ"ו. וש"נ.

כו"כ ענינים בחכמות חיצוניות, והיו מושלמים בכל עניני העולם. ואעפ"כ אומרת התורה, שמוטב שלא ידליקו את המנורה, וביהמ"ק ישאר חשוך, ובלבד שלא ידליקו את המנורה בשמן זית שנגע בו יווני!

ולכאורה יכולים לטעון: היתכן שלא ידליקו את המנורה, וביהמ"ק ישאר חשוך?! — בני נקראים "היכל הוי", כמ"ש⁴⁸ "היכל ה' היכל ה' היכל ה' (ג"פ!) המה", ואיך יתכן ש"היכל ה'" ישאר חשוך?! — אך התורה אומרת, שביהמ"ק יקר אצל הקב"ה עוד יותר מאשר אצלנו, והוא יודע יותר טוב מאתנו גדול קדושת המנורה, ואעפ"כ אומר הקב"ה, שמוטב שביהמ"ק ישאר חשוך, ובלבד שלא ידליקו את המנורה בשמן שנגע בו יווני!

ומהי הבחינה לידע מיהו יווני — הנה עז"נ⁴⁷ "כתית למאור":

"כתית" ("צובראָכן און צושטויסן") — הו"ע הביטול, וזוהי תכונתו של יהודי, שאינו מציאות לעצמו, וכהלשון "ביטול אידיאָט", כידוע הסיפור בזה⁴⁹.

ועי"ז נעשה "למאור" (ע"ד מ"ש⁵⁰ "והיו למאורות ברקיע השמים") — לא רק אור, אלא מקור האור, שמאיר בביהמ"ק, ועי"ז "חלוני שקופים אטומים"⁵¹ נמשך ומאיר בכל העולם כולו, ומגלה — "עדות היא" — "לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל"⁵².

ועי"ז שורפים את שיירי הגלות, ומאירים את חושך העולם — קץ שם לחושך⁵³, ועד שזוכים לקיום היעוד "לא יהי לך עוד השמש לאור יומם גו' (אלא) והי לך ה' לאור עולם"⁵⁴, ו"הלכו (אפילו) גויים לאורך"⁵⁵, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ו"שמחת עולם על ראשם"⁵⁶.

(48) ירמי' ז, ד.
 (49) סה"ש תרח"ץ ע' 251.
 (50) בראשית א, טו.
 (51) מלכים"א ו, ד ובפרש"י. וראה מנחות פו, ב ובפרש"י.
 (52) מנחות שם. וש"נ.
 (53) איוב כח, ג.
 (54) ישע"י ס, יט.
 (55) שם ס, ג.
 (56) שם לה, יו"ד. נא, יא.

שנתחייבו ד' מיתות ב"ד, יש להקפיד על כבודם, ולא לקבור מי שנהרג במיתה קלה יותר ביחד עם מי שנהרג במיתה חמורה יותר!

ואם הדברים אמורים בנוגע לבנ"י, שיש לחלק בין צדיק גמור לצדיק שאינו גמור כו', וכ"ש מי שאינו צדיק, שאף שבודאי חייבים להביאו לקבר ישראל, מ"מ יש הגבלות בנוגע למקום קבורתו, ועד שיש כאלו שצריכים לקברם מחוץ לגדרו⁴¹ — הרי מובן במכ"ש וק"ו עד כמה צריך להזהר בנוגע לגוי, שלא לקברו ח"ו יחד עם יהודים, שזהו דבר בלתי רצוי גם עבור הגוי, שגם לו אין מנוחה אם קוברים אותו בין יהודים, וגם עבור היהודים שקבורים מסביבו בכל בית-החיים, וגורם צרות צרורות רח"ל גם עבור אלו שקברוהו שם, ואין להאריך בדבר המבהיל.

יא. ויש לסיים בדבר טוב — שגם כשנמצאים עדיין בזמן הגלות, יהי' הענין ד"נשא את ראש וגו'⁴², שהו"ע של הרמה.

והעצה והדרך לזה היא — כמ"ש בפרשת שלאח"ז⁴³: "בהעלותך את הנרות", "נר ה' נשמת אדם"⁴⁴, באופן ש"יאירו שבעת הנרות", והיינו, שיש אמנם התחלקות לשבעה נרות,

— ולא כדעת הטועים שע"פ תורה כל בני"י שוים ללא חילוקים, וכולם צריכים להיות בדעה אחת, ואין מקום שתהי' לאחד דעה אחרת משל חברו, אלא כפי שהתורה אומרת בפירוש שיש שבעה נרות. זוהי אמנם "מנורת זהב (טהור) כולה"⁴⁵, אבל יש בה שבעה נרות, וכפי שמבאר רבינו הזקן בלקו"ת⁴⁶ "שהם ז' מדרגות בעבודת ה'", שלכל אחד יש דרך מיוחדת בתורה ובאופן ההנהגה בעולם (כך, שאין מה להשתדל ("יאגן זיך") לבטל התחלקות זו ולפעול "אחדות" בענין זה) —

אלא שצריך לפעול הענין ד"בהעלותך את הנרות", באופן ש"יאירו שבעת הנרות".

והדלקת הנרות צ"ל ב"שמן זית זך"⁴⁷, ושמן טהור דוקא, ואם "יווני" נגע בשמן, הנה למרות שהכהן וביהמ"ק הם בשלימותם, אסור להדליק את המנורה בשמן זה.

והגע עצמך: היוונים חיו לכאורה חיי תרבות נעלים ביותר, וגילו

(41)

(42) ריש פרשתנו.

(43) ר"פ בהעלותך.

(44) משלי כ, כז.

(45) זכרי' ד, ב.

(46) ר"פ בהעלותך.

(47) ר"פ תצוה.

ב) "אסור לנו להתייחד נקבה עם זכר שאינו אישה, אמרה לה באשר תליני אליך":

מהו ההכרח בפשש"מ ש"באשר תליני אליך" קאי על איסור יחוד? וגם: בדברי הגמרא "אסיר לן יחוד" (סתם) מפרש רש"י "להתייחד עם אשת איש", ואילו בפירושו על הפסוק משנה רש"י וכותב "אסור לנו להתייחד נקבה עם זכר שאינו אישה"?

ג) "עמינו מובדלים משאר עמים בתרי"ג מצוות — עמך עמי": מהו ההכרח ש"עמך עמי" קאי על ההבדלה משאר העמים בקיום כל תרי"ג המצוות, ולא על כללות רצונה להצטרף לעם ישראל, בניגוד לערפה ששבה אל עמה?

ד) "אסור לנו עבודת כוכבים — אלקיך אלקי": לאחרי שזה עתה הסכימה רות לקיים תרי"ג מצוות "עמך עמי", ובודאי ידעה שבזה נכלל האיסור של ע"ז שהוא יסוד הדת (שלכן לא הסכימה לשוב אל עמה ואל אלקי" כמו ערפה) — למה הוצרכה נעמי להוסיף ולומר "אסור לנו עבודת כוכבים"¹⁴!

ויתירה מזה: איסור ע"ז הוא משבע¹⁵ מצוות בני נח, כך, שבענין זה לא מתבטא עדיין ההבדל בין עמינו לשאר עמים, כיון שעוד לפני ש"עמך עמי" ישנו כבר האיסור של ע"ז¹⁶?

ה) "ארבע מיתות נמסרו לבית דין, באשר תמותי אמות": עונש מיתת ב"ד — מאן דכר שמי'!?

ומה גם שכיון שנמצאת במעמד ומצב שמקבלת על עצמה לקיים כל תרי"ג מצוות — אין צורך להזכיר תיכף ומיד שיש חטא שענשו מיתת ב"ד!?

ולאידך גיסא: כללות הענין דמיתת ב"ד אינו חידוש אצל עם ישראל דוקא, שהרי גם גוים נצטוו להעמיד בתי-דינים¹⁷, וגם אצלם יש

(14) ראה רי"ף לע"י יבמות שם: "דע"ז יהרג ואל יעבור, ואינה כשאר מצות שיעבור ואל יהרג. ומיהו קשה, דגם ג"ע ושי"ד יהרג ואל יעבור". ובחדא"ג מהרש"א שם: "אפשר דאמרה לה, לפי שבת מלכים את, ותחזור לסורך מא"י לח"ל, כאילו עובד ע"ז, כמ"ש בדוד (שמואל"א כו, יט. וראה כתובות קי, סע"ב) כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה'".

(15) סנהדרין נו, סע"א. וש"נ.

(16) ומ"ש (חבוק ג, ו) "עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים" "ראה ז' מצות שקבלו עליהן בני נח ולא קיימום .. עמד והתירן להן" — הרי זה רק "לומר שאע"פ שמקיימין אותן אין מקבלין עליהם שכר .. כמצווה ועושה" (ע"ז ב, סע"ב ואילך. וש"נ). וראה זהב שיבא ליבמות שם: "זה שאמרה לה אנן מפקדינן, ובזה יש לנו שכר הרבה מכס".

(17) רמב"ם הל' מלכים ספ"ט.

עונש מיתה בנוגע לז' מצוות שלהם¹⁷, כפי שמצינו באנשי שכס שנתחייבו מיתה בגלל שעברו על ז' מצוות שלהם¹⁸ (אפילו על ענין שרק "גדרו עצמן" ממנו¹⁹).

וא"כ, מדוע אי אפשר לפרש בפשטות, שרות אמרה שתישאר יחד עם נעמי עד הרגע האחרון (כהסיוס שרק "המות יפריד ביני ובינך"²⁰), ומהו הכרחו של רש"י לפרש שקאי על מיתת ב"ד?!

(ו) "שני קברים נמסרו לבית דין, אחד לנסקלין ונשרפין ואחד לנהרגין ונחנקין, אמרה לה ושם אקבר":

"ושם אקבר" — פירושו מובן בפשטות, ומהו הכרחו של רש"י לפרש שרות אמרה שהיא מסכימה להקבר בקברים שנמסרו לב"ד?!

ג. והביאור בזה:

הקושי בפשטות הכתובים (שבגלל זה זקוק רש"י לפרשם) הוא — מדוע הוצרכה רות לחזור ולומר כל אריכות הדברים "כי אל אשר תלכי אלך גו' עמי עמך ואלקיך אלקי וגו'":

פסוק זה בא בהמשך לדין ודברים שהי' ביניהם — שבתחילה אמרה רות לשתי כלותי' "לכנה שבנה אשה לבית אמה"²⁰, והן השיבו לה "כי אתך נשוב לעמך"²¹, כפי שפירש רש"י²² "שהן באות להתגיייר", ואעפ"כ דחתה אותן נעמי, באמרה "למה תלכנה עמי העוד לי בנים גו' הלהן תענגנה וגו'";²³ ואכן ערפה החליטה לשוב "אל עמה ואל אלהי"; וא"כ, כאשר לאח"ז אמרה נעמי לרות: "הנה שבה יבמתך גו' שובי אחרי יבמתך"¹⁰ — די בכך שרות אמרה לה: "אל תפגעי בי (כפירוש רש"י: אל תפצרי בי) לעזבך לשוב מאחרריך", ושוב אינה צריכה להוסיף מאומה, שהרי כבר אמרה לפני"ז שבאה להתגיייר, ולמה הוצרכה לחזור ולומר "כי אל אשר תלכי אלך גו' עמי עמך ואלקיך אלקי וגו'":!

ובגלל קושי זה מוכרח רש"י לפרש "מכאן אמרו רבותינו ז"ל, גר שבא להתגיייר מודיעין לו וכו', שמתוך דברי' של רות, אתה למד שאמרה לה נעמי וכו'", היינו, ש"דברי' של רות" (שאמרה "כי אל אשר תלכי אלך וגו'") הם מענה של הסכמה על פרטי הדברים "שאמרה לה נעמי" בנוגע לענין הגיור.

(18) ראה תו"מ חמ"א ע' 341 ואילך. (21) שם, יו"ד.
(19) פרש"י וישלח לך, יג. (22) שם, יב.
(20) רות שם, ח. (23) שם, יא"ג.

וזהו גם דיוק הלשון "ושם אקבר", ולא בסגנון שנאמר בכל הענינים שלפנ"ז "באשר תקברי אקבר" — כי, בענינים שלפנ"ז כל אחד הוא ענין לעצמו, ולכן נאמר "אל אשר תלכי אלך ובאשר תליני אלין". באשר תמותי אמות", משא"כ ענין הקבורה אינו ענין בפני עצמו, אלא תלוי ובא בהמשך (באופן אוטמטי — כהלשון בימינו) לענין המיתה: "באשר תמותי אמות ושם אקבר", שהקבורה תהי' לפי אופן החילוק ב"ארבע מיתות שנמסרו לבין דין", כיון ש"שני קברים נמסרו לבית דין אחד לנסקלין ונשרפין ואחד לנהרגין ונחנקין".

י. ומכאן יש ללמוד הוראה בנוגע לענין הגיור:

לכאורה יש להזהיר לכל לראש על ענינים שהם מן התורה, החל מעשה"ד, ועד ל"אנכי ולא יהי' לך (ש)מפי הגבורה שמענום"³⁷, ורק לאח"ז יש להזהיר על דקדוק מדברי סופרים. אבל "מכאן אמרו רבותינו ז"ל" שהסדר הוא — שלכל לראש יש להזהיר בנוגע לענינים שהם "על סדר היום" (כהלשון בימינו), אפילו אם הם רק מדברי סופרים; ובלאה"כ אין מקום לדבר אפילו על ענינים עיקריים, כמו "עמך עמי ואלקיך אלקי".

וכמו"כ רואים כאן עד כמה נזהרת התורה (לא רק בכבוד החי, אלא גם) בכבוד המת — אפילו בנוגע להרוגי ב"ד.

ובהקדים — שאע"פ שישנם ד' מיתות ב"ד, עם כל פרטי הדינים שבהם, הרי המציאות דהרוגי ב"ד אינה דבר הרגיל, כמובן מדברי הגמרא³⁸ שב"ד שהרג "אחד בשבוע", פעם אחת בשבע שנים, ויתירה מזה, "אחד לשבעים שנה" (כדעה הב'), נקרא בשם בלתי רצוי כו', והיינו לפי שב"ד צריך להשתדל למצוא לו זכות, כמ"ש³⁹ "ושפטו העדה גו' והצילו העדה".

ומזה מובן עד כמה גדולה רשעותו של זה, שלאחרי כל ההשתדלות כו', לא היו יכולים למצוא לו זכות, והוכרחו להמיתו!

ואעפ"כ הקפידה התורה על כבוד המת, בקבעה "שני קברים", "אחד לנסקלין ונשרפין ואחד לנהרגין ונחנקין" — כדי שלא לקבור מי שנהרג במיתה קלה יותר, הרג וחנק, ביחד עם מי שנהרג במיתה חמורה יותר, סקילה ושריפה, והיינו, שלא זו בלבד שיש להקפיד שלא לקבור אצל צדיק מי שהוא במעמד ומצב הפכית⁴⁰, אלא אפילו בנוגע לאלו

(37) מכות כד, רע"א. וש"נ. הובא בפרש"י (39) מסעי לה, כד"ה. וראה ר"ה כו, שלח טו, כב. רע"א.
(38) מכות ז, א (במשנה). (40) סנהדרין מז, א. וש"נ.

[וכידוע שיש שתי מצוות: מצות האמנת אלקות, ומצות יחוד ה' — ש"אין עוד מלבדו"³⁶, ועכ"פ — שאין עוד אלקה. וגוים נצטוו רק על האמנת אלקות, אבל לא נצטוו על יחוד ה'].

וזהו שאמרה נעמי לרות "אסור לנו עבודת כוכבים":

נעמי לא אמרה בלשון חיובי, שצריך להאמין בה' — כיון שגם גוים חייבים להאמין בה', אלא אמרה שיש ענין מיוחד בע"ז ש"אסור לנו" (לבני") דוקא, ולכן, לאחר שהסכימה לקבל תרי"ג מצוות באמרה "עמך עמי", אמרה לה נעמי שעכשיו ניתוסף האיסור המיוחד שיש לבני"י באיסור ע"ז, שזהו חידוש דבר אצל רות שעד עתה לא הורגלה בו, ועל זה אמרה רות: "אלקיך אלקי", ללא ענין של שיתוף.

ח. ואח"כ אמרה לה נעמי, "ארבע מיתות נמסרו לבית דין, (ועל זה אמרה רות) באשר תמותי אמות":

אי אפשר לפרש "באשר תמותי אמות" כפשוטו — כיון שאין לאדם בעלות בנוגע לענין המיתה; כל שאר הענינים, "באשר תלכי אלך ובאשר תליני אלין" — הם בבעלותה, אבל ענין המיתה הוא בבעלותו של הקב"ה בלבד.

ולכן מפרש רש"י שהמדובר הוא אודות אופן המיתה — "באשר תמותי אמות", היינו, שנעמי אמרה לה שיש עבירות שחייבים עליהם מיתת ב"ד; אלא שעצם הענין דעונש מיתה יש גם אצל גוים, ולכן הוסיפה ואמרה "ארבע מיתות נמסרו לבית דין", שזהו ענין מיוחד אצל בני"י דוקא; וכחלק מהגיור הסכימה רות גם לכך, באמרה "באשר תמותי אמות".

ט. ונעמי הוסיפה ואמרה, "שני קברים נמסרו לבית דין אחד לנסקלין ונשרפין ואחד לנהרגין ונחנקין, (ועל זה) אמרה לה (רות) ושם אקבר": "ושם אקבר" — בודאי אי אפשר לפרש כפשוטו, שכן, אפילו אם בנוגע למיתה יוכלו למצוא איזו המצאה בנוגע לענין של בעלות — הנה בנוגע לקבורה, בודאי אין לאדם בעלות כלל היכן יקבר, שהרי כבר מת! ולכן מפרש רש"י, שנוסף לכך ש"ארבע מיתות נמסרו לב"ד", נמסרו להם גם "שני קברים", "אחד לנסקלין ונשרפין ואחד לנהרגין ונחנקין", ועל זה אמרה רות "ושם אקבר", שהיא מסכימה לכך שלפי אופן מיתת ב"ד יהי גם מקום הקבורה.

והכרח נוסף לכך — מתיבת "כי (אל אשר תלכי אלך וגו')", שלכן העתיקה רש"י בפירושו, כיון שמשמעות תיבת "כי" בתור נתינת טעם, שייכת רק לפי פירוש רבותינו ז"ל ש"מתוך דברי" של רות אתה למד (מה) שאמרה לה נעמי, ולכן אמרה "כי", היינו, שהטעם לכך ש"אל תפגעי בי לעזובך לשוב מאחריך" הוא בגלל שהיא מסכימה לקבל את כל תנאי הגיור שאמרה לה נעמי (משא"כ לפי הפירוש הפשוט שרות רק חוזרת ומדגישה את רצונה שלא לעזוב את נעמי, לא נופל על זה הלשון "כי", נתינת טעם, כי אם הלשון "אלא").

ד. וממשיך רש"י לפרש (מדברי רבותינו ז"ל), "אמרה לה נעמי, אסור לנו לצאת חוץ לתחום בשבת, (ועל זה) אמרה לה (רות) באשר תלכי אלך":

מזה גופא שהדבר הראשון שאמרה רות "באשר תלכי אלך", מוכח, שאין כוונתה לכללות ההליכה עם נעמי לשוב לעמה, דא"כ, היתה צריכה לומר לכל לראש "עמך עמי ואלקיך אלקי", שזהו העיקר; ועכ"ל, ש"באשר תלכי אלך" הוא מענה על ענין פרטי של הליכה שאמרה לה נעמי בנוגע לתנאי הגיור: "אסור לנו לצאת חוץ לתחום בשבת", ועל זה "אמרה לה (רות) באשר תלכי אלך".

והטעם שהענין הראשון שאמרה נעמי לרות בנוגע לתנאי הגיור הוא ש"אסור לנו לצאת חוץ לתחום בשבת" — מובן בפשטות — בגלל שענין זה הי' נוגע לפועל תיכף ומיד:

בהמשך הכתובים נאמר²⁴: "ותשב נעמי ורות . . משדי מואב . . בית לחם בתחלת קציר שעורים", ובפירושו רש"י: "בקצירת העומר הכתוב מדבר"²⁵.

וכיון שזמן קצירת העומר הוא "מחרת השבת" (מחרת יו"ט ראשון של פסח)²⁶, נמצא שהלכו ביו"ט²⁷ (או בערב יו"ט), ולכן הוצרכה נעמי לומר לרות ענין שנוגע לפועל תיכף ומיד — הליכתן בדרך עתה — ש"אסור לנו לצאת חוץ לתחום בשבת" (ועד"ז ביו"ט²⁸), ועל זה אמרה רות שהיא מקבלת זאת על עצמה: "באשר תלכי אלך".

ואע"פ שאיסור תחומין הוא רק מדברי סופרים — הרי אמרו

(24) שם, כב. (28) ראה תורה שלמה בשלח מילואים ע'

(25) ראה רות רבה פ"ג, ו [יט]. שלו ואילך. וראה שו"ת שואל ומשיב מהד"ת

(26) אמור כג, טו (ובפרש"י). ח"ג סצ"ט, ש"מזה (מד"ר שבהערה הקודמת)

(27) ראה גם רות רבה פ"ב, יב [ז]. מבואר דעכ"פ תחומין נוהג ביו"ט.

רז"ל²⁹ "גר שקבל עליו כל התורה כולה חוץ מדבר אחד . . אפילו דקדוק אחד מן התורה או מדברי סופרים", "אין מקבלין אותו".

ה. ואח"כ אמרה לה נעמי, "אסור לנו להתייחד נקבה עם זכר שאינו אישה (ועל זה) אמרה לה (רות) באשר תליני אליך":

כיון שהליכתן בדרך היא באופן ש"אסור לנו לצאת חוץ לתחום בשבת", הרי יצטרכו ללון באמצע הדרך, ולכן עלי' לדעת שיהודי לא יכול ללון בכל מקום — "אסור לנו להתייחד כו". ועל זה אמרה רות שהיא מקבלת זאת על עצמה: "באשר תליני אליך".

[ומובן הטעם שנעמי לא הקדימה איסור יחוד לאיסור תחום שבת — כי, כל זמן שאינה מקבלת על עצמה איסור תחום שבת, ביכלתה להמשיך בדרכה מבלי ללון באמצע הדרך, ואין צורך להזהירה על איסור יחוד; ולכן, רק לאחרי שקיבלה על עצמה איסור תחום שבת, הוסיפה נעמי ואמרה לה אודות איסור יחוד].

ורש"י מדייק "אסור לנו להתייחד נקבה עם זכר שאינו אישה", ולא כפי שפירש בגמרא "להתייחד עם אשת איש" — כי, רות היתה אז פנוי, ולא אשת איש, שהרי בעלה מת,

[וגם ענין של יבום לא ה' שייך אצלה — כפי שפירש רש"י²² "שאינו זקוקה ליבם, לפי שלא היו למחלון וכליון קידושין בהן, שנכריות היו כו"'],

ולכן, הענין ששייך אצלה עתה הוא ש"אסור לנו להתייחד נקבה עם זכר שאינו אישה", אע"פ שאיסור זה אינו אלא מדרבנן — "אתא דוד וגזר"³⁰ אפילו אייחוד דפנוי³¹ (כנ"ל (ס"ד) שגר צריך לקבל עליו גם דקדוקים שמדברי סופרים).

כלומר: בגמרא, ששם הובא ענין זה בנוגע לדיני גירות, מפרש רש"י "אסיר לן יחוד" "להתייחד עם אשת איש", שזהו עיקר האיסור מן התורה; אבל בפירוש פשוטו של מקרא בסיפור דרות, לא יכול רש"י לפרש שמדובר אודות איסור יחוד דאשת איש, כיון שרות לא היתה אז אשת איש, ולכן מוכרח לפרש שהכוונה היא לאיסור מדרבנן אפילו על יחוד של פנוי.

ו. ולאחרי שנעמי אמרה לרות ענינים שנוגעים תיכף ומיד

(29) נתחומא ויקרא ב. וראה בכורות ל, ב. (30) נוסף על מה ש"גזרו בית דינו של חשמונאי".

(31) ע"ד לו, ב.

להליכתם בדרך, הוסיפה ואמרה בנוגע לענין הגיור — "עמינו מובדלים משאר עמים בתרי"ג מצוות (ועל זה אמרה לה רות) עמך עמי":

אי אפשר לומר שבאמרה "עמך עמי" התכוונה רות לומר שרצונה להתגייר — שהרי כבר נאמר לפני²¹ "כי אתך נשוב לעמך".

ולכן בהכרח לומר ש"עמך עמי" ה' מענה על דברי נעמי ש"עמינו מובדלים משאר עמים בתרי"ג מצוות":

בן חמש למקרא יודע שיחודו של עם מתבטא בענין הדת, כמ"ש³² "ישנו עם . . ודתיהם שונות מכל עם", וכיון שכן, הרי בודאי שנעמי אמרה לרות שיחודו של עם ישראל מתבטא בכך שיש להם מצוות שצריכים לקיימם; אבל אם משום ענין המצוות בכלל — הרי גם אצל גוים יש שבע מצוות בני נח שחייבים לקיימם, ולכן מוסיף רש"י שנעמי אמרה: "עמינו מובדלים משאר עמים בתרי"ג מצוות".

ז. ונוסף לכך שנעמי אמרה לרות אודות החיוב בכל תרי"ג מצוות (לאחרי ההקדמה בנוגע לענינים פרטיים שנוגעים לפועל תיכף ומיד: תחום שבת ויחוד, כנ"ל בארוכה) — הוסיפה ואמרה, "אסור לנו עבודת כוכבים (ועל זה אמרה רות) אלקיך אלקי":

ובהקדים — שאע"פ שגם גוים נצטוו על ע"ז, ובנ"י מצוויים להבטיח שגם גוים יקיימו ז' מצוות שלהם³³, ואע"פ כ מצונו כמ"פ בתנ"ך שגוים עבדו ע"ז, וגם כאשר יד ישראל היתה תקיפה לא השתדלו למנוע זאת.

וכמודגש בסיפור זה גופא: נעמי אמרה לשתי כלותי" "לכנה שבנה אשה לבית אמה", וכאשר ערפה הסכימה לכך, פנתה נעמי לרות ואמרה לה: "הנה שבה יבמתך אל עמה ואל אלקי שובי אחרי יבמתך". כלומר: לא זו בלבד שנעמי הניחה לערפה לשוב "אל אלקי" — שזהו"ע של ע"ז, אלא עוד זאת, שקראה לרות שגם היא תעשה כן!

וההסברה בזה — שבמקומות אלו לא מדובר אודות ע"ז ממש, כי אם אודות ענין השיתוף, כפי שמבאר הצ"צ בספר המצוות³⁴ שיש כאלו שמאמינים בה' אלקי ישראל, אלא שבנוגע לעניני ההשפעה למטה משתפים הם שם שמים עם דבר אחר; וע"פ פשוטו של מקרא — לא נצטוו גוים על השיתוף (אף שע"ד ההלכה יש בזה חילוקי דעות³⁵), כדמוכח מזה גופא שבנ"י לא השתדלו למנעם כו'.

(נט, סע"ב).

(32) אסתר ג, ח.

(33) רמב"ם הל' מלכים פ"ח ה"י. (35) ראה הנסמן בתו"מ סה"מ כסלו ס"ע

(34) מצות אחדות ה' בתחלתה (דרמ"צ) שכא.